Nr 29

Socialutskottets betänkande i anledning av motioner om socialpolitiken m. m.

Motionerna

1) I motionen 1973:656 av herr Bohman m. fl. (m) yrkas att riksdagen hos Kungl. Maj:t

a) uttalar att socialpolitiken bör underbyggas med ett rationellt och rättvist skattesystem och en kostnadssänkande bostadspolitik,

b) anhåller om utredning och förslag om samordning av olika sociala hjälpformer i syfte att uppnå enhetlig bedömning av likartade hjälpbehov.

Motivering till yrkandet finns i motionen 1973:241.

2) I motionen 1973:1202 av herrar Mundebo (fp) och Romanus (fp) yrkas att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en översyn av socialhjälpslagen så att kommunerna förpliktas att hjälpa envar som befinner sig i kommunen och som saknar erforderliga medel till sitt uppehälle med vad som erfordras för uppehället.

Skatte- och bostadspolitikens inverkan på socialpolitiken

Motivering till motionsyrkandet

I motionen 1973:241 påpekas att sedan några år tillbaka antalet människor ökar, som inte utan tillskott av allmänna medel kan uppnå en dräglig levnadsstandard. Motionärerna framhåller, att det växande hjälpbehovet är inte främst en följd av en sjunkande inkomstnivå utan att det är i stället stigande utgifter – framför allt för skatt och hyra – som pressar allt fler under den gräns där hjälpbehovet uppkommer. Motionärerna framhåller vidare bl. a. att det är nödvändigt att tillse att samhället inte genom felinriktade åtgärder på andra områden än socialpolitiken direkt motverkar de syften som är vägledande för socialpolitiken och de anför att så sker i dag, främst inom skatte- och bostadspolitiken.

Det påpekas att en mycket stor del av de sociala utgifterna utgörs av transfereringar i inkomstutjämnande syfte men att det emellertid är uppenbart att inkomstöverföringarna med tiden fått allt mindre nettoeffekt i förhållande till de bruttobelopp, som tas i anspråk. Det hårda skattetrycket, som krävs för att finansiera bl. a. transfereringarna, drabbar med full kraft även de folkgrupper, vilkas ekonomiska situation skulle förbättras, anförs det vidare.

Motionärerna anför att det är hög tid att låta det ekonomiska stödet till inkomstsvagare grupper utgå främst i form av efter försörjningsbörda

och bärkraft avpassad skattelättnad och fylla ut med inkomstgraderade bidrag endast i de låga inkomstlägen, där inte ens total skattebefrielse ger ett tillräckligt stöd.

Vissa utredningar på skatteområdet

Den med stöd av ett Kungl. Maj:ts bemyndigande år 1971 tillsatta *kommunalekonomiska utredningen (Fi 1971:08)*, som har i uppdrag att utreda kommunernas ekonomi, skall bl. a. pröva frågan om den kommunala beskattningsrättens utformning.

Den med stöd av ett Kungl. Maj:ts bemyndigande år 1972 tillsatta *1972 års skatteutredning (Fi 1972:02)* har i uppdrag att se över skattesystemet, m. m. I direktiven för utredningen framhålls att utredningens huvuduppgift bör vara att bedöma de fördelningspolitiska aspekterna av skatte- och avgiftssystemet. Det anges att det allmänt gäller att beskattningen skall medverka till att åstadkomma en jämnare real inkomstfördelning och standardutveckling medborgarna emellan. Det påpekas bl. a. att utredningen vid sina överväganden om beskattningens marginaleffekter bör beakta även det förhållandet att inkomstprövade bidrag - i första hand bostadstilläggen – reduceras vid stigande inkomst och att utredningen härvid bör uppmärksamma såväl konstruktionen av statliga bidragssystem som frågan om beskattning i stället för inkomstprövning av bidragen. Vidare påpekas att det finns anledning för utredningen att i samband härmed pröva de indirekta skatternas fördelningspolitiska effekter och med hänsyn härtill deras lämpliga konstruktion.

Mot bakgrund till det i prop. 1973:144 framlagda förslaget om slopande av folkpensionsavgiften fr. o. m. år 1974 har tilläggsdirektiv i oktober 1973 utfärdats för 1972 års skatteutredning innebärande att utredningen bör behandla och lägga fram ett särskilt förslag som kan läggas till grund för ett beslut vid 1974 års riksdag beträffande frågorna om en lindring i marginaleffekten för inkomsttagare i mellaninkomstlägen och behovet av skattesänkningar för inkomsttagare med lägre inkomster. I tilläggsdirektiven påpekas att marginaleffektslindringen kan åstadkommas genom olika metoder och därvid nämns förändringar i skattereglerna eller de sociala bidragens konstruktion eller kombinationer av dess båda vägar.

Hyrespriskontroll för bostadslägenheter m. m.

I lagen (1942:429) om hyresreglering m. m. finns bestämmelser om hyrespriskontroll för bostadslägenheter. Räknat fr. o. m. oktober 1972 gäller hyresregleringslagen på 43 orter och där i fråga om bostadslägenheter som färdigställts före utgången av år 1957. Lagen gäller till utgången av år 1974. Lagen gäller dock inte för bl. a. lägenhet som utgör del av upplåtarens egen bostad eller för lägenhet i av kommun eller allmännyttigt företag förvaltat hus.

I den mån hyresregleringslagen inte är tillämplig gäller reglerna om besittningsskydd och hyresprövning i 12 kap. jordabalken (*hyreslagen*). Hyreslagen bygger i princip på avtalsfrihet beträffande hyresöverenskommelser. Dock kan hyresgäst enligt 48 § i lagen påkalla prövning av ett mot honom riktat krav på högre hyra som villkor för förlängning av hyresavtal. Hyresgäst är inte skyldig att betala vad som väsentligt överstiger hyran för lägenheter som med hänsyn till bruksvärdet är likvärdiga. Enligt 54 och 55 §§ i lagen föreligger vidare rätt till prövning av förstagångshyra i vissa orter.

När det gäller lägenheter i hus förvaltade av allmännyttiga företag kan nämnas att mellan Sveriges allmännyttiga bostadsföretag (SABO) och Hyresgästernas riksförbund träffades år 1957 en överenskommelse om förhandlingsordning och inrättande av en gemensam hyresmarknadskommitté. 1957 års förhandlingsordning har ersatts med en ny av år 1971. Enligt förhandlingsordningen kan såväl hyror som boendeförhållanden tas upp till förhandlingar. Om enighet inte kan uppnås äger endera parten rätt att genom respektive huvudorganisation begära att få tvisten prövad i den av organisationerna bildade hyresmarknadskommittén.

Vissa utredningar på bostadsområdet

Den med stöd av ett Kungl. Maj:ts bemyndigande år 1970 tillsatta *boendeutredningen (In 1970:36)* har i uppdrag att utreda det framtida bostadsbyggandets omfattning och inriktning under tiden fram till mitten av 1980-talet. Bl. a. skall utredningen bedöma bostadskonsumenternas betalningsförmåga och behovet av stödåtgärder.

Boendeutredningen har i oktober 1973 till chefen för inrikesdepartementet avgivit ett första betänkande (SOU 1973:50) Bostäder 1974—76, vari utredningen behandlar de närmaste årens bostadsbyggande sett i ett långsiktigt perspektiv. I betänkandet föreslås bl. a. att ett bostadsstöd — bostadsrabatt — införs avseende boende i fr. o. m. år 1968 färdigställda hyreslägenheter och bostadsrättslägenheter i fastigheter med statliga bostadslån. Bostadsrabatten föreslås utgå med 6 kr., 9 kr., 13 kr., 16 kr. och 20 kr. per m^2 lägenhetsyta för lägenheter färdigställda åren 1968—1969, 1970, 1971, 1972 respektive 1973 och senare och skall förmedlas av bostadsföretagen direkt till den boende i samband med uppbörd av hyror och årsavgifter. Bostadsrabatten föreslås utgå utöver bostadstilläggen. Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

Den med stöd av ett Kungl. Maj:ts bemyndigande år 1972 tillsatta *utredningen (In 1972:03) rörande bostadsfinansieringen* har i uppdrag att utreda bostadsfinansieringen. I direktiven påpekas bl. a. att utredningens hyrespolitiska bedömningar bör ske i nära samråd med boendeutredningen.

Den med stöd av ett Kungl. Maj:ts bemyndigande år 1972 tillsatta *bostadsskattekommittén (Fi 1972:08)* har i uppdrag att se över bostadsbeskattningen. I direktiven påpekas bl. a. att då utredningen söker

bedöma de individuella verkningarna av sina förslag för olika kategorier boende med hänsyn till förvaltningsform och inkomstnivå bör bedömningen inkludera även effekterna av bostadsfinansieringssystemets utformning och bostadstilläggen till barnfamiljer och pensionärer, vilka tillägg också påverkar bostadskostnaderna, samt att utredningen därför bör hålla nära kontakt med bostadsfinansieringsutredningen samt med boendeutredningen. Vidare påpekas att – särskilt med hänsyn till villaägandets stora spridning bland hushåll med måttliga bruttoinkomster, främst barnfamiljer och pensionärer – de åtgärder utredningen föreslår inte bör få leda till påtagliga generella skärpningar av boendekostnaderna för sådana hushåll.

Boendeutredningen, bostadsfinansieringsutredningen och bostadsskattekommittén kommer att tidigarelägga arbetet på sådant sätt att huvudfrågorna i utredningsarbetet kan slutföras senast i mars 1974.

Samordning av olika sociala hjälpformer

Motivering till motionsyrkandet

I motionen 1973:241 påpekas att det i dag brister mycket i samordningen av samhällets hjälpåtgärder på olika områden. Motionärerna anför att socialhjälpen är en sista utfyllnad av en otillräcklig inkomst sedan socialförsäkringar, arbetslöshetshjälp och familjepolitiska förmåner, med undantag av det allmänna barnbidraget, först gett sina bidrag. Men, påpekar motionärerna, starka skäl talar för att ordningsföljden mellan socialhjälp och familjepolitiska förmåner kastas om, så att socialhjälpen först fyller ut en otillräcklig egeninkomst upp till en viss fastställd nivå, varefter hänsyn till familjestorlek tas i samma form som för övriga familjer med lägre inkomster, dvs. genom de inkomstgraderade bostadstilläggen.

Motionärerna anför att bostadstilläggen har förbättrats flera gånger sedan de infördes år 1969 men att de enda familjer som inte fått del av dessa förbättringar är de ekonomiskt allra svagaste – de som helt eller delvis lever på socialhjälp – då i deras fall bostadstilläggen avräknas mot socialhjälpsnormerna. Det påpekas att familjens totala hjälpbelopp blir vad det var innan riksdagen beslöt om förbättringar för just barnfamiljerna.

Motionärerna påpekar vidare att å andra sidan kan nu tillämpade bidragsnormer ibland leda till störande stora hjälpbelopp. De anför att genom den för socialhjälpen unika tekniken att lägga samman delbelopp per person och för vissa särskilda ändamål, framför allt hyra, kan de sammanlagda beloppen ibland bli så stora, att de motsvarar mycket betydande förvärvsinkomster. Motionärerna framhåller att dessa olägenheter skulle undanröjas om i socialhjälpslagen infördes en regel att socialhjälp till en familj inte får utgå med sammanlagt högre belopp än den inkomstgräns som gäller för erhållande av oreducerat bostadstillägg, nedräknad med det belopp som motsvarar värdet av att socialhjälpen är skattefri. Det påpekas att härigenom skulle familjer med socialhjälp,

sedan barnbidrag och bostadstillägg lagts till, få det varken bättre eller sämre än andra familjer med motsvarande inkomster.

Viss utredning

Med stöd av ett Kungl. Maj:ts bemyndigande år 1972 har *socialpolitiska bidragsutredningen (S 1972:02)* tillsatts med uppdrag att kartlägga det socialpolitiska bidragssystemet i syfte att klarlägga eventuella brister i avseende på samordningen av olika bidragsformer. Tillsättandet av utredningen skedde med anledning av en framställning av den inom Kungl. Maj:ts kansli tillsatta arbetsgruppen för låginkomstfrågor. I arbetsgruppens framställning påpekades bl. a. att det rikt differentierade systemet av regler för olika socialpolitiska bidrag gör det svårt att i vissa avseenden överblicka systemets konsekvenser beträffande rätten till bidrag för medborgare i olika situationer samt att det är angeläget att en inventering företas, som har till direkt syfte att utröna de brister som kan finnas bl. a. i avseende på hur de skilda delformerna i systemet passar samman.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid *1972 års riksdag* väcktes ett med yrkandet under b i motionen 1973:656 likartat yrkande, vilket behandlades av socialutskottet. I sitt av riksdagen godkända betänkande SoU 1973:44 föreslog utskottet avslag på motionsyrkandet. Utskottet hänvisade till tillsättandet av socialpolitiska bidragsutredningen.

Vid *1973 års riksdag* har väckts ett antal motioner med yrkanden angående utredning om utvidgning av socialförsäkringen och om garanterad minimiinkomst, vilka behandlats av socialförsäkringsutskottet i betänkandet SfU 1973:6.

Socialförsäkringsutskottet anförde bl. a. följande

Inom utskottet råder inte några delade meningar om nödvändigheten i och för sig av en samordnande översyn av hela det socialpolitiska systemet. En särskild expertutredning, tillsatt 1972 och benämnd socialpolitiska bidragsutredningen (S 1970:30), är för närvarande i färd med att överse det socialpolitiska bidragssystemet i syfte att klarlägga eventuella brister i avseende på samordningen av olika bidragsformer.

Tillsättandet av en parlamentarisk utredning för en samordnande översyn bör enligt utskottets uppfattning anstå till dess resultatet av nämnda utredningsarbete föreligger. Först då finns det förutsättningar att avgöra hur en samordning av olika bidragsformer bäst bör ske.

Avslutningsvis vill utskottet understryka angelägenheten av att expertutredningens arbete bedrivs skyndsamt så att den större översyn av socialförsäkringssystemet som åsyftas i motionerna inte fördröjs.

Socialförsäkringsutskottet föreslog riksdagen att ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört, vilket blev riksdagens beslut.

Socialhjälpslagen, m. m.

Motivering till motionsyrkandet

I motionen 1973:1202 påpekas bl. a. att obligatorisk socialhjälp inte utgår till varje person inom kommunen som befinner sig i behov av hjälp utan endast till vissa kategorier, nämligen till minderårig och den som på grund av ålderdom, lyte eller bristande kropps- eller själskrafter inte kan försörja sig själv, medan kommun däremot inte kan åläggas att utge obligatorisk socialhjälp till en fullt arbetsför person, som på grund av arbetslöshet saknar medel till sitt uppehälle. Konsekvensen av nuvarande regler blir vidare, påpekas det, att kommunen kan av den tidigare arbetslöse, när han återfår arbete och inkomster, återkräva den hjälp han uppburit, medan den sjuke och minderårige inte ådrar sig någon återbetalningsskyldighet genom att uppbära socialhjälp i vad gäller den del som hjälpen varit erforderlig för livsuppehälle och vård.

Motionärerna anför att en översyn bör göras av socialhjälpslagen så att en arbetslös inte sätts i sämre ställning än den som på grund av sjukdom tvingas söka socialhjälp. De framhåller att den som på grund av arbetslöshet varit hänvisad till socialhjälp i allmänhet inte torde ha bättre möjligheter att återbetala vad han erhållit i socialhjälp än den som uppburit hjälpen på grund av sjukdom.

Motionärerna omnämner att socialutredningen för närvarande är sysselsatt med en prövning av socialhjälpslagen men att detta arbete torde ta avsevärd tid. De förordar att en omarbetning av socialhjälpslagen i motionens syfte bör ske snarast.

Gällande bestämmelser om socialhjälp

Enligt lagen (1956:2) om socialhjälp (ändrad senast 1971:898) skall varje kommun tillse att den som vistas i kommunen erhåller den omvårdnad, som med hänsyn till hans behov och förhållanden i övrigt kan anses tillfredsställande. Kommunen skall vidare sörja för att den som vistas i kommunen och som finnes vara i behov av socialhjälp får sådan hjälp (1 §).

Socialhjälpen handhas av en för varje kommun obligatorisk socialnämnd (2 §) eller i förekommande fall av en social centralnämnd eller sociala distriktsnämnder inrättade med stöd av lagen (1970:296) om social centralnämnd m. m. (ändrad 1971:669).

Socialhjälpslagen skiljer mellan obligatorisk och frivillig hjälp. Obligatorisk socialhjälp (12 §) är sådan hjälp som den enskilde har rätt att kräva och samhället skyldighet att lämna. Frivillig socialhjälp (13 §) utges av kommunen eller dess socialnämnd efter fritt bedömande.

För att obligatorisk socialhjälp skall utgå krävs först och främst att den hjälpbehövande antingen är minderårig, dvs. under 16 år, eller att han på grund av ålderdom, sjukdom, lyte eller eljest bristande kropps- eller själskrafter inte kan försörja sig genom arbete eller att han av

hälsoskäl bör avhålla sig från arbete. Härutöver krävs dels att vederbörande saknar medel för att tillgodose de behov, som den obligatoriska hjälpen är avsedd att täcka, dels att hans behov inte avhjälps på annat sätt. Socialhjälp utgår till livsuppehälle och till behövlig vård. I fråga om minderårig skall socialhjälpen också avse uppfostran.

Obligatorisk socialhjälp utgår inte till personer över 16 år, vilkas hjälpbehov är föranlett av arbetslöshet.

I fråga om den frivilliga socialhjälpen gäller att kommunerna har oinskränkt rätt att ge ut sådan hjälp i all den utsträckning de anser lämpligt. I 13 § föreskrivs sålunda att frivillig socialhjälp meddelas enligt grunder, som kommunfullmäktige bestämmer, eller efter vad socialnämnden anser behövligt, om sådana grunder inte fastställts.

I 14 § föreskrivs att socialhjälpen – antingen den är obligatorisk eller frivillig – skall ges på sådant sätt, att den behövande såvitt möjligt blir i stånd att försörja sig och de sina genom eget arbete. Socialhjälpen har med andra ord karaktären av en hjälp till självhjälp. Hjälpen bör i regel utgå med kontant belopp. Det förutsätts dock, att naturaformen skall användas dels då hjälpbehovets art föranleder därtill, dels då det finns anledning anta att kontant understöd inte kommer till behörig användning.

I stället för att bevilja en hjälpsökande kontant understöd kan socialnämnden teckna borgen på lån för honom. Kommunfullmäktige avgör om denna hjälpform skall få användas inom kommunen.

Om hjälptagaren behöver vård ankommer det på socialnämnden att dra försorg om att vårdbehovet blir tillgodosett.

Såsom regionala tillsyns- och rådgivningsorgan åt kommunerna tjänstgör länsstyrelserna och statens socialvårdskonsulenter. Länsstyrelserna skall noga följa tillämpningen av socialhjälpslagen och se till att socialhjälpsverksamheten ordnas och handhas på ett ändamålsenligt sätt. Underlåter kommun att lämna behövlig obligatorisk socialhjälp skall länsstyrelsen ålägga kommunen att fullgöra sin skyldighet. Skulle eljest yppas missförhållande, skall länsstyrelsen vidta den åtgärd som behövs för dess avhjälpande (52 §). Enligt instruktionen för socialvårdskonsulenterna skall de lämna socialnämnderna upplysningar och råd i frågor som berör deras verksamhetsområde.

Den centrala statliga myndigheten på socialhjälpens område är socialstyrelsen. Styrelsen skall genom råd och upplysningar verka för att socialhjälpsverksamheten ordnas och handhas på ett ändamålsenligt sätt (53 §).

I vissa fall är annan kommun, staten eller enskild person skyldig ersätta socialhjälp som utgivits. Det som därvid skall ersättas är för de flesta fallen begränsat till hjälp enligt 12 § socialhjälpslagen (obligatorisk hjälp). För socialhjälp, som enligt 13 § (frivillig socialhjälp) lämnats åt någon efter det han fyllt 16 år, är dock hjälptagaren ersättningsskyldig (34 §). Ersättning skall enligt 24 och 38 §§ utgå med det belopp, vartill kommunens kostnader för hjälpen skäligen kan uppskattas. Ansökning om ersättning från staten prövas av länsstyrelse (31–32 §§).

I socialutskottets betänkande SoU 1972:44 har utskottet lämnat närmare redogörelser för omfattningen av obligatorisk respektive frivillig socialhjälp samt för socialhjälpsstandarden, till vilka redogörelser hänvisas.

Arbetslöshetsförsäkring samt kontant arbetsmarknadsstöd

På grundval av förslag, som den genom ett Kungl. Maj:ts bemyndigande år 1966 tillsatta KSA-utredningen (In 1967:28) framlagt i sitt slutbetänkande (SOU 1971:42–44) Försäkring och annat kontant stöd vid arbetslöshet, har statsmakterna (prop. 1973:56, InU 1973:23) innevarande år antagit en lag om arbetsmarknadsförsäkring samt en lag om kontant arbetsmarknadsstöd.

Lagen (1973:370) om arbetslöshetsförsäkring, som träder i kraft den 1 januari 1974, innefattar en reformering i skilda hänseenden av den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen. Bl. a. förlängs ersättningstiden för de arbetslöshetsförsäkrade från 150 till 300 dagar. Uppnår den försäkrade 55 års ålder innan denna tid gått till ända utgår ersättning under längst 450 dagar. Den som fyllt 67 år blir i fortsättningen inte ersättningsberättigad. I princip behöver endast en karensperiod om fem dagar fullgöras varje ersättningsperiod.

För rätt till ersättning krävs tolv månaders medlemskap i arbetslöshetskassa. För företagare krävs 24 månaders medlemskap, dock att tolv månaders medlemskap under vissa villkor kan räcka. Vidare krävs att den försäkrade närmast före arbetslöshetens inträde har utfört förvärvsarbete i fem månader inom en ramtid av högst tolv månader. Med förvärvsarbete jämställs i viss utsträckning bl. a. tid då den försäkrade har genomgått arbetsmarknadsutbildning och fullgjort värnplikt. I ramtiden inräknas inte tid, då medlem har varit hindrad att arbeta på grund av t. ex. styrkt sjukdom, värnpliktstjänstgöring eller vuxenutbildning.

Ersättning från arbetslöshetskassa utgår i form av skattepliktig dagpenning för högst fem dagar i veckan enligt tio klasser mellan 40 och 130 kr., vilket innebär en höjning av ersättningsbeloppen i förhållande till vad som nu gäller.

Lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd, som också träder i kraft den 1 januari 1974, ger rätt till kontant arbetsmarknadsstöd för personer som inte är arbetslöshetsförsäkrade eller som ännu inte uppfyller ersättningsvillkoren i arbetslöshetsförsäkringen. I vissa fall kan arbetsmarknadsstöd utgå också till den vars rätt till ersättning från arbetslöshetskassa har upphört.

I allmänhet krävs för rätt till kontant arbetsmarknadsstöd att den arbetslöse har arbetat i minst fem månader under den senaste tolvmånadersperioden. Med förvärvsarbete jämställs i vissa fall vård av åldring eller handikappad. Liksom i fråga om arbetslöshetsförsäkringen inräknas inte i tolvmånadersperioden tid då sökanden har varit förhindrad att arbeta på grund av t. ex. styrkt sjukdom, värnpliktstjänstgöring eller vuxenutbildning. Den som har genomgått utbildning av visst kvalificerat

slag och omedelbart därefter har varit arbetslös under tre månader har rätt till arbetsmarknadsstöd. I detta fall gäller alltså inget arbetsvillkor.

Kontant arbetsmarknadsstöd utgår under längst 150 dagar för den som inte har uppnått 55 års ålder, under längst 300 dagar för den som är mellan 55 och 60 år, och under obegränsad tid för den som är mellan 60 och 67 år. Stöd kan utgå under obegränsad tid även till den som har fyllt 55 år, om hans arbetslöshet är en direkt följd av strukturförändring inom näringslivet i orten eller, för företagare, i branschen. Ersättningsrätten upphör vid 67 års ålder eller när den arbetslöse dessförinnan börjar uppbära ålderspension, hel förtidspension eller helt sjukbidrag enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Arbetsmarknadsstödet, som kommer att vara skattepliktig inkomst, skall normalt utgå med 35 kr. per dag. Stödet reduceras med hänsyn till bl. a. makes inkomst samt förmögenhet.

Det kontanta arbetsmarknadsstödet skall handhas av arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnderna. Utbetalning av stödet skall ombesörjas av riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna.

Viss utredning

Den genom ett Kungl. Maj:ts bemyndigande år 1967 tillsatta *socialutredningen (S 1969:29)* har i uppdrag att göra en allmän översyn av den sociala vårdlagstiftningen, bl. a. socialhjälpslagen. I direktiven nämns bl. a. att utredningen bör pröva frågan om en begränsning av kommuns rätt till ersättning av enskild för lämnad socialhjälp.

Utskottet

I betänkandet behandlas frågan om skatte- och bostadspolitikens inverkan på socialpolitiken, frågan om samordning av olika sociala hjälpformer samt frågan om innehållet i socialhjälpslagen i visst avseende.

Skatte- och bostadspolitikens inverkan på socialpolitiken

I motionen 1973:656 av herr Bohman m. fl. (m) yrkas att riksdagen skall uttala att socialpolitiken bör underbyggas med ett rationellt och rättvist skattesystem och en kostnadssänkande bostadspolitik. Motionärerna påpekar att antalet människor, som inte utan tillskott av allmänna medel kan uppnå en dräglig levnadsstandard, ökar och att det växande hjälpbehovet inte främst är en fråga om sjunkande inkomstnivå utan en fråga om stigande utgifter, framför allt för skatt och hyra.

För närvarande pågår en omfattande utredningsverksamhet rörande såväl skattelagstiftningen som bostadspolitiken.

1972 års skatteutredning har i uppdrag att se över skattesystemet, varvid utredningens huvuduppgift är att bedöma de fördelningspolitiska aspekterna av skatte- och avgiftssystemet. Genom tilläggsdirektiv, som meddelats sedan motionen väckts, har utredningen fått i uppdrag att avge

särskilt förslag som kan läggas till grund för beslut vid 1974 års riksdag beträffande frågorna om en lindring i marginaleffekten för inkomsttagare i mellaninkomstlägen och behovet av skattesänkningar för inkomsttagare med lägre inkomster. I övervägandena om lindring i marginaleffekten skall innefattas frågor om de sociala bidragens konstruktion. Här kan också nämnas att kommunalekonomiska utredningen skall pröva bl. a. frågan om den kommunala beskattningsrättens utformning.

Utredningar med uppdrag som har direkt anknytning till frågorna om den enskildes bostadskostnader är boendeutredningen, som skall utreda det framtida bostadsbyggandets omfattning och inriktning och därvid bl. a. bedöma bostadskonsumenternas betalningsförmåga och behovet av stödåtgärder, utredningen rörande bostadsfinansieringen samt bostadsskattekommittén. Boendeutredningen har nyligen avgivit ett delbetänkande. Denna utredning och de båda övriga utredningarna kommer att tidigarelägga arbetet på sådant sätt att huvudfrågorna i utredningsarbetet kan slutföras senast i mars 1974.

Med hänsyn till att ett omfattande utredningsarbete sålunda pågår beträffande såväl skattepolitiken som bostadspolitiken och till att väsentliga delar av utredningsarbetet kan beräknas bli avslutade redan nästa år bör motionen 1973:656 i här aktuell del inte föranleda någon åtgärd av riksdagen.

Samordning av olika sociala hjälpformer

I ovannämnda motion, 1973:656, yrkas även att riksdagen skall begära utredning och förslag om samordning av olika sociala hjälpformer i syfte att uppnå enhetlig bedömning av likartade hjälpbehov. Motionärerna menar att socialhjälpen i stället för att enligt nuvarande ordning läggas ovanpå egeninkomst och andra sociala förmåner bör användas för att fylla ut en otillräcklig egeninkomst upp till en viss basnivå, varpå kan läggas andra sociala förmåner på samma sätt som för personer med inkomster motsvarande denna basnivå.

Chefen för socialdepartementet tillkallade förra året efter Kungl. Maj:ts bemyndigande en sakkunnig med uppgift att kartlägga det socialpolitiska bidragssystemet i syfte att klarlägga eventuella brister i avseende på samordningen av olika bidragsformer (socialpolitiska bidragsutredningen).

Socialförsäkringsutskottet har vid innevarande års vårriksdag uttalat sig för nödvändigheten av en samordnande översyn i en parlamentarisk utredning av hela det socialpolitiska systemet men ansett att tillsättandet av en särskild utredning härför bör anstå till dess resultatet av socialpolitiska bidragsutredningens arbete föreligger. Utskottet har understrukit angelägenheten av att arbetet i sistnämnda utredning bedrivs skyndsamt så att en större översyn av socialförsäkringssystemet inte fördröjs. Riksdagen har på förslag av socialförsäkringsutskottet gett Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört (SfU 1973:6).

Motionen 1973:656 påkallar med hänsyn till det anförda inte heller i förevarande del någon riksdagens åtgärd. Motionsyrkandet avstyrks således.

Viss socialhjälpsfråga

Enligt lagen (1956:2) om socialhjälp utges socialhjälp av kommunerna. Socialhjälpen kan vara obligatorisk (12 §) eller frivillig (13 §). Den som är under 16 år eller som på grund av bl. a. sjukdom inte kan försörja sig genom arbete eller som av hälsoskäl bör helt eller delvis avhålla sig från arbete har rätt till obligatorisk socialhjälp om han själv saknar medel och hans behov inte tillgodoses på annat sätt. Denna hjälp är enligt socialhjälpslagen begränsad till den hjälpsökandes livsuppehälle och till hans vård. Det har överlämnats åt kommunerna att utöver obligatorisk hjälp tillgodose hjälpbehov genom frivillig socialhjälp. Kommunerna fastställer självständigt de grunder efter vilka denna hjälp skall utgå. Även för att frivillig socialhjälp skall få utgå krävs att behovet är föranlett av en nödsituation. Den frivilliga socialhjälpen kan i förhållande till den obligatoriska socialhjälpen ses som en förebyggande eller kompletterande hjälpform. Obligatorisk socialhjälp utgår inte till personer över 16 år, vilkas hjälpbehov är föranlett av arbetslöshet. För frivillig socialhjälp som lämnats åt någon efter det han fyllt 16 år är hjälptagaren återbetalningsskyldig.

I motionen 1973:1202 av herrar Mundebo (fp) och Romanus (fp) begärs en översyn av socialhjälpslagen så att kommunerna skall bli skyldiga att ge hjälp till envar som befinner sig i kommunen och som saknar erforderliga medel till sitt uppehälle. I motionen påpekas bl. a. att minderåriga och sjuka har rätt till obligatorisk socialhjälp, medan arbetslösa inte har sådan rätt men kan erhålla frivillig socialhjälp, samt att minderåriga och sjuka inte ådrar sig någon återbetalningsskyldighet för den obligatoriska socialhjälpen, medan kommunen kan återkräva belopp som en arbetslös person uppburit i frivillig socialhjälp. Motionärerna framhåller att en omarbetning av socialhjälpslagen i motionens syfte bör ske utan att förslag av socialutredningen avvaktas.

Socialutredningen har i uppdrag att göra en allmän översyn av bl. a. socialhjälpslagen och skall därvid bl. a. pröva frågan om en begränsning av kommuns rätt till ersättning av enskild för lämnad socialhjälp.

Statsmakterna har innevarande år fattat beslut om reformering av den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen och om införande av ett kontant arbetsmarknadsstöd som komplettering till arbetslöshetsförsäkringen. Kontant arbetsmarknadsstöd skall utgå till arbetslösa personer som inte är arbetslöshetsförsäkrade eller som ännu inte uppfyller ersättningsvillkoren i arbetslöshetsförsäkringen. I vissa fall skall sådant arbetsmarknadsstöd också kunna utgå till den vars rätt till ersättning från arbetslöshetskassa har upphört.

Genom den reform, som i enlighet med det anförda beslutats och som träder i kraft vid årsskiftet, sker en förbättring i de ekonomiska villkoren för personer som är arbetslösa. Mot denna bakgrund och med hänsyn till att det principbetänkande från socialutredningen, som är att vänta inom en relativt nära framtid, kan beräknas innehålla bl. a. överväganden rörande kommunernas vårdansvar, bör enligt utskottets

mening motionen 1973:1202 inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande skatte- och bostadspolitikens inverkan på socialpolitiken avslår motionen 1973:656 i motsvarande del,
2. att riksdagen beträffande samordning av olika sociala hjälpformer avslår motionen 1973:656 i motsvarande del,
3. att riksdagen beträffande viss ändring i socialhjälpslagen avslår motionen 1973:1202.

Stockholm den 5 december 1973

På socialutskottets vägnar
GÖRAN KARLSSON

Närvarande: herrar Karlsson i Huskvarna (s)*, Gustavsson i Alvesta (c), Svensson i Kungälv (s), Hamrin (fp)*, Dahlberg (s)*, Carlshamre (m), fru Skantz (s)*, herrar Larsson i Öskevik (c), Hyltander (fp), Johnsson i Blentarp (s)*, Andreasson (c)*, Åkerlind (m), fru Marklund (vpk), herrar Olsson i Timrå (s) och Nilsson i Växjö (s).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservation

beträffande samordning av olika sociala hjälpformer av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 10 som börjar med "Motionen 1973:656" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Motionen 1973:656 aktualiserar en väsentlig fråga rörande det sociala stödsystemets konstruktion. Bristerna i fråga om samordning av socialhjälp med andra hjälpformer bör klarläggas och mer ändamålsenliga och rättvisa regler skapas. Arbetet härmed torde till en början kunna ske inom socialpolitiska bidragsutredningen, varför motionen i motsvarande del bör överlämnas till denna utredning för beaktande.

dels att utskottet under 2 bort hemställa

2. att riksdagen beträffande samordning av olika sociala hjälpformer överlämnar motionen 1973:656 i motsvarande del till socialpolitiska bidragsutredningen för beaktande,

Särskilt yttrande

beträffande viss ändring i socialhjälpslagen av herrar Hamrin (fp) och Hyltander (fp) som anfört:

En arbetslös bör inte sättas i sämre ställning än den som på grund av sjukdom tvingas söka socialhjälp. En del av arbetslöshetsförsäkringens brister har undanröjts genom beslut av årets riksdag. Först en allmän arbetslöshetsförsäkring kan emellertid ge tillfredsställande trygghet vid arbetslöshet. Socialhjälpslagen är ett nödvändigt komplement. Socialutredningen som tillsattes 1968 kommer först 1974 att avge ett "principbetänkande". Utredningens arbete med utformningen av lagförslag torde ta avsevärd ytterligare tid i anspråk. Vi förutsätter därför att Kungl. Maj:t, sedan nämnda principbetänkande framlagts, överväger lämpligheten av att i avvaktan på ett samlat förslag rörande socialvården förelägga riksdagen förslag till ändring i socialhjälpslagen, som tillgodoser syftet med motionen 1973:1202.